

בבית הדין לערעורים לעובדי הסגל האקדמי

של האוניברסיטה העברית בירושלים

בערעור

האוניברסיטה העברית בירושלים

על ידי הממונה על התביעה, פרופ' מ. גור אריה

על ידי עו"ד טליה ששון **המערערת**

נגד

פרופ' איל בן ארי

על ידי עו"ד ראובן בר חיים

ועל ידי עו"ד מירה אמסלם בית און **המשיב**

ובערעור

פרופ' איל בן ארי

על ידי עו"ד ראובן בר חיים

ועל ידי עו"ד מירה אמסלם בית און **המערער**

נגד

האוניברסיטה העברית בירושלים

על ידי הממונה על התביעה, פרופ' מ. גור אריה

על ידי עו"ד טליה ששון **המשיבה**

פסק דין

לפנינו שני ערעורים על החלטת בית הדין למשמעת של האוניברסיטה העברית (פרופ' ש' שילה, פרופ' י' לוי ועו"ד ד' חרל"פ) (להלן: בית הדין) מיום 3.2.11 (הכרעת הדין) ו-23.2.11 (גזר הדין), בעניינו של פרופ' אייל בן-ארי (להלן: הנילון), אשר הועמד לדין בשל חמש פרשיות הקשורות להתנהגות לא-הולמת, ניצול לרעה של מעמדו ופעולה במצב של ניגוד עניינים במילוי תפקידיו, על רקע מיני, כלפי תלמידותיו, עבירות על פי סעיפים 2ב, 2ד ו-2ז של תקנון המשמעת של העובדים האקדמיים באוניברסיטה העברית (להלן: התקנון). בית הדין הרשיע את הנילון בשלוש פרשיות, זיכה אותו בשתי פרשיות, וגזר עליו עונש של פסילה משירות באוניברסיטה למשך שנתיים על פי סעיף 4 י"ג לתקנון.

האוניברסיטה הגישה ערעור על זיכוי של הנילון באחת הפרשיות, ועל קולת העונש, ואילו הנילון ערער על הרשעתו ועל חומרת העונש.

לאחר שמיעת הערעור הגענו לידי מסקנה שיש לדחות את שני הערעורים על הכרעת הדין, אך להתערב בקביעת עונשו של הנילון, הכול כפי שיפורט להלן.

טעמו הכללי של ערעורו של הנילון נשען על מה שנראה לכאורה הסף הראיתי הנמוך שקבע בית הדין. בית הדין מציין בהכרעת הדין כי "...גם במקרים שבהם אין ביטחון מעבר לספק סביר שהעבירה אכן נעברה בפועל, אולם ברור שהמצב שהביא לתלונה נראה ככזה שהאדם הסביר יכול לפרשו כאילו נעברה עבירה, הרי זו התנהגות שאיננה הולמת חבר סגל" (עמ' 6).

אנו סבורים שניתן היה לנסח דברים אלו בדרך אחרת, ההולמת בדרך יותר מדויקת את כוונת בית הדין. אנו סבורים שבית הדין לא התכוון להנמיך את הסף הראיתי הנדרש להוכחת עבירת משמעת בבית דין משמעתי כי אם ליצוק תוכן במושג התנהגות בלתי הולמת. לפי סעיף 2 של התקנון עבירת משמעת מתבצעת כאשר העובד "נוהג בפעילות הנוגעת לתפקידו באוניברסיטה בדרך שאינה הולמת עובד אקדמי". בעבירה זו, בין היתר, הואשם ואף הורשע הנילון. בצדק מסביר בית הדין כי הציפייה מעובד אקדמי היא שישמור על התנהלות מקצועית ביחסי מורה-תלמיד, וכי ללא הקפדה על כך תיפגע קשות האמינות של העבודה המדעית, ואף יש לחשוש לפגיעה אישית חמורה בתלמיד עצמו. ההגנה על המוסד ועל האינטרסים האקדמיים מחייבת להימנע מהתנהגות הנראית בלתי ראויה בעיני הסטודנט והקהילה האקדמית כולה. כך, למשל, מורה שהציע לתלמידו לחלוק עמו חדר במלון, הרי שעצם ההצעה כשלעצמה היא התנהגות בלתי הולמת, אף שלא הוכח שהשהות המשותפת נוצלה בפועל למעשים מיניים. בעניין זה מדגיש בית הדין - ובצדק - את הצורך בהצבת גבולות ברורים ביחסי מורה ותלמיד המיועדים למנוע מצבי-ניצול או העדפה והתחמם את ההתנהלות ההדדית למישור המקצועי בלבד. כמו כן, בפועל בית הדין, בבואו לדון בפרשיות בהן הואשם הנילון בקובלנה, לא הדריך עצמו על פי סף ראיתי נמוך מהמקובל במשפט פלילי, והמעשים שהוא מצא את הנילון אשם בהם נקבעו על ידו מעבר לספק סביר. ואכן, בשתי הפרשיות בהן התגלה ספק, החליט בית הדין לזכות את הנילון.

כיוון שכך לא מצאנו צורך להזקק לשאלה העקרונית שעניינה הרף הראיתי במשפטי משמעת, כלומר האם הוא זהה לדיון פלילי המחייב רמת ודאות מעבר לספק סביר, או שמא ניתן להסתפק בסטנדרט נמוך יותר המצוי בין קנה-המידה האזרחי לקנה המידה הפלילי

(ראו: עש"מ 5550/98 גל-אור נ' מדינת ישראל נג(1) פד"י 326, ופסקי הדין הנזכרים שם).

לאור האמור, יש לדחות טענה זו של בא-כוח הנילון.

הפרשיה הראשונה

בפרשיה הראשונה הנוגעת לר', זיכה בית הדין את הנילון, ועל כך לא בא ערעור מצד האוניברסיטה, ואנו לא נתייחס אליה במסגרת פסק-דין זה.

הפרשיה השנייה

החמורה מבין הפרשיות הייתה, בעיני בית הדין, הפרשיה הנוגעת לא', ולגביה קובע בית הדין כי העובדות הוכחו מעבר לספק סביר. עובדות אלו הן כדלקמן: בהיות א' תלמידתו של הנילון ומודרכת על ידו הציע לה הנילון לנסוע עמו לחו"ל במימונו ולחלוק עמו חדר במלון כאשר לשניהם היה ברור כי כוונתו של הנילון לקיים עימה יחסי-מין לא מלאים. א' נענתה להצעה מפני שהרגישה שהיא תלויה בנילון וכל עתידה האקדמאי בידיו. בית הדין נתן אמון בעיקר גרסתה של א' וקבע שעדותו של הנילון אינה מהימנה בעיניו. בית הדין דחה את גרסתו שהיה רומן בעיניהם, כמו גם את ניסיונו להשחיר את פניה כבחורה פלרטטנית או פרובוקטיבית. בית הדין הוסיף כי אף לגרסת הנילון הוא עבר עבירת משמעת, וכי הסכמתו להנחות את עבודת הדוקטוראט של א' ולהצטרף לצוות המנחה שלה בחו"ל לאחר היחסים שקיימו ביניהם היא בגדר סטייה חמורה מהתנהגות הולמת של איש סגל. לא מצאנו עילה להתערב בקביעותיו העובדתיות המבוססות היטב של בית הדין.

לפנינו ביקש בא-כוח הנילון להקים מחדש את טענת הרומן וממנה לגזור מסקנות המחייבות, לדעתו, לדון את הנילון לכף זכות, בהיות התנהגות זו רווחת, לטענתו, ברחבי האוניברסיטה העברית.

אין בידינו לקבל טענה זו. בית הדין דחה את גרסתו של הנילון ומצא אותה בלתי מהימנה, ואף בקביעתו זו לא מצאנו יסוד להתערב, ואין תשתית עובדתית לטענת אכיפה בררנית. בא-כוח הנילון מגלה פנים שלא כהלכה בפסק-דינו של בית הדין. אנו סבורים כי קביעתו של בית הדין שהנילון עבר עבירת משמעת גם אם היה לנו כאן עניין ב"רומן", לא באה לפגוע בנחרצות קביעתו של בית הדין שלא היה כאן "רומן", וכי הוכח מעבר לכל ספק כי הנילון ניצל את מעמדו כאדם רב-כוח במערכת האוניברסיטאית כדי לקבל טובת-הנאה מינית מדוקטורנטית שלו שחששה לעתידה אם תסרב לו. לא הייתה כל הדדיות ביחסים אלה, והיה כאן ניצול חמור של יחס התלות שהיתה לא' בנילון.

אכן, בית הדין קבע, ולדעתנו בצדק, שיחסים אינטימיים בין מורה לתלמיד, אפילו אם מתקיימים בהסכמה הדדית, הם בבחינת עבירת משמעת. העובדה שעבירה זו נכללה, מאוחר יותר בתיקון לתקנון, בלשון מפורשת כעבירת משמעת נפרדת בסעיף 2א, איננה גורעת מכך שעוד קודם לכן הייתה כלולה בגדר התנהגות בלתי הולמת, וכי התיקון לתקנון בא לפרט ולהזהיר על כך בלשון חד-משמעית. התאהבויות במקום העבודה אינן בגדר תופעה נדירה, כך יש להניח. אך הציפייה היא שבמקרה זה תותר הכפיפות המקצועית בין השניים ולא יהיה לבכיר שבצדדים שום מעורבות מקצועית, במישרין או בעקיפין, באותו אדם שקודם לכן היה כפוף לו, ועתה הפך למקורבו האינטימי. דברים אלה ראויים להדגשה מיוחדת במוסד אקדמי: מורה חייב לשמור על הגבולות המקצועיים שלו כלפי תלמידיו.

קיום יחסים אינטימיים עם תלמידים והנחייה אקדמית בכל צורה שהיא הם תרתי דסתרי. לעולם יחסים אלה אינם פטורים מן החשש לניצול יחסי תלות או מרות, או במקרים אחרים אין להוציא מכלל אפשרות מתן שוחד מיני. אבל אפילו אין לחשוש לניצול או שוחד, אין להכביר מלים על כך שהאמינות המקצועית נפגמת ונפסלת אם המורה מקיים עם תלמידו יחסים אינטימיים. לעניין זה יחסי מורה ותלמיד מתקיימים גם כל אימת שהמורה מעריך, מנחה או נוטל חלק בכל פעולה שיש בה הכרעה לגבי התלמיד.

אבל יש להדגיש שוב: הפרשיה שלפנינו חמורה הרבה יותר, באשר לא בהתאהבות, ולא ברומן אנו עוסקים, כי אם בניצול גס של מעמדו של אדם כמורה כדי להפיק טובת-הנאה מינית מתלמידתו. כאמור, בעניין זה קבע בית הדין חד-משמעית- ולדעתנו בדין- שהוא מאמין לגרסתה של א', ואינו מאמין לסיפורו של הנילון שביקש לצבוע את שהתרחש בצבעים רומנטיים. העובדה שבא-כוחו ביקש לחזור בפנינו על דברי ההכפשה כלפי א' בוודאי שאיננה יכולה לסייע לו.

הפרשיה השלישית

בפרשיה השלישית הקשורה לג', ששימשה כעוזרת מחקר של הנילון, היו עיקרי העובדות, כפי שנקבעו על ידי בית הדין, כדלקמן: בחודש אפריל 2003 נערך כנס בחו"ל בו היו אמורים ליטול חלק הנילון וג'. לפני היציאה לכנס הציע הנילון לג' לחלוק עמה חדר משותף במלון בו יתקיים הכנס, לדבריו "כדי לחסוך בהוצאות", ותוך הבטחה לג' כי "יתנהג יפה". ג' שההצעה גרמה לה אי-נוחות, הזכירה את הצעת הנילון בקרב חברותיה, ובעקבות מה ששמעה אודות התנהגותו כלפי תלמידיו בהקשרים מיניים, החליטה שלא לנסוע לכנס בחו"ל למרות חשיבותו המקצועית הרבה. ואולם, מתוך החשש שהנילון יתנכל

לה עקב סירובה טווחה בפניו סיפור בדוי לפיו עליה לבצע הפלה, דבר המונע ממנה לנסוע לכנס ההוא.

בית הדין התרשם שעדותה של ג' היא כנה ואמיתית, וכי גרסתו של הנילון שהודה רק במקצת העובדות (כביכול מדובר היה רק בלילה אחד), הייתה לא סבירה, רחוקה מן האמת ולגמרי לא אמינה. בית הדין סבר שבהצעתו הנילון לא דאג להסכון בהוצאות המלון אלא הציע לג' הצעה מבישה. לא מצאנו כי יש הצדקה להתערב בממצאי המהימנות שקבע בית הדין, או במסקנתו הנובעת מהן שהנילון ניצל את מעמדו בהצעה שהציע לג' שהתמקדה במיניותה ונעשתה תוך ניצול יחסי המרות בינו לבינה, וכי בכך התנהג בדרך שאינה הולמת איש סגל אקדמי.

בטענותיו של בא-כוח הנילון לפנינו הוא ביקש לטעון שאין לשלול את האפשרות שמניעיו של הנילון היו נטולי כוונה מינית. לא מצאנו יסוד לטענות אלו. העובדה שהוא הציע הצעה מעין זו בעבר לתלמיד ממין זכר, כמו גם העובדה שנתן לאחר מכן לג' ציון 100, אינם מערערים כלל את מסקנת בית הדין.

הפרשיה הרביעית

ומכאן לפרשיה הרביעית, פרשתה של ב'. ב' הייתה דוקטורנטית של הנילון שהקובלנה ייחסה לנילון ביצוען של עבירות משמעת בהקשר שלה, ובכלל זה התנהגות לא-הולמת כלפיה.

ואולם נוכח סירובה של ב' להעיד בדיון המשמעת, בית הדין סבר כי לא יהא זה הוגן לקבוע קביעות שבעובדה לרעת הנילון בעניינים שלא נתבררו בפניו עד תום, והוא הסתפק בהרשעת הנילון בשני עניינים שהנילון הודה בהם. הנילון הודה שהדריך את ב' בעבודתה בחו"ל לפני שהפכה להיות תלמידה מן המניין כמודרכת דוקטורט שלו. לאחר ימים אינטימיים שבילו השנים בחו"ל ולאור הודאתו של הנילון כי חשב שב' מאוהבת בו, הרי הסכמתו להנחותה בדוקטוראט היא חריגה מהתנהגות הולמת של איש-סגל. הדבר השני שבו הודה הנילון הוא הצעתו לב' לחלוק חדר עימו במלון במסגרת הכנס שהתקיים בחו"ל שבו בילו השניים כאמור, לאחר שלטענתו אבד לה המפתח לחדרה. גם לעניין זה קבע בית הדין שעצם ההצעה היא בגדר התנהגות בלתי הולמת.

גם בפרשה זו דעתנו היא שבית הדין נהג כהלכה, ובפרט בנפקות שייחס לסירובה של ב' להעיד בפניו כמובהר לעיל, ושוב איננו מקבלים את ניסיונו של הנילון לערער את קביעת בית הדין. ראשית, כפי שפסקנו, יחסים אינטימיים עם תלמידה והסכמה להנחותה בעבודת

דוקטוראט אינם יכולים לעלות בקנה אחד. שנית, אנו תמימי דעה כי הצעתו של פרופסור באוניברסיטה לתלמידתו לחלוק עימו חדר במלון היא התנהגות בלתי הולמת, ומה גם שהנילון טוען שהתלמידה חיזרה אחריו. גם בנסיבות שאבד מפתח לתלמידה, הצעה לארח תלמידה בחדרו של המורה איננה יכולה להתפרש אלא על רקע מיני, בפרט לאור העובדות דלעיל בהן הודה הנילון.

איננו מקבלים את ניסיונו של בא-כוח הנילון לייחס לבית הדין קביעה שיתכן שהצעתו של הנילון באה מתוך דאגה לשלומה של ב'.

הפרשיה החמישית

בפרשיה האחרונה, החמישית, הנוגעת לד', החליט בית הדין לזכות את הנילון, ועל כך הוגש, בין היתר, ערעורה של האוניברסיטה העברית.

בעניין זה החליט הנילון להפסיק להנחות את ד', ובית הדין היה מוכן לקבל את הטענה שטעמים אקדמיים, דהיינו איטיות וחוסר מיקוד של התלמידה בעבודתה, הם שהניעו את הנילון לעשות זאת.

ניתנת האמת להיאמר שספק בלבנו אם לא מניעים אחרים, אולי מיניים, הם שפעלו בלבו של הנילון. הטענות המיוחסות לד' בדבר איטיות וחוסר מיקוד היו ידועות לנילון עוד קודם לכן, ובכל זאת, הוא לא נמנע מלאשר הנחייתה, והחליט לסלק עצמו מן ההנחיה לאחר שתוכנית המחקר שלה כבר אושרה, ונסיעתה לחו"ל לצורך מחקרה אושרה ואף קיבלה מלגה יוקרתית לביצועה.

אף שבמהלך עבודתו של תלמיד-מחקר עלול להתחוויר למנחה שאין הוא רואה סיכוי שיראה סימן-ברכה מן התלמיד, ניתן לצפות מן המנחה שיסביר מניעי הסתלקותו. הודעה פתאומית, חד-צדדית, וחסרת הסבר, מעוררת חשד לגבי מניעיו האמיתיים של המנחה. זאת ועוד: ניתן היה לצפות שהעדה תחקר בנושא זה בחקירתה הנגדית. דבר זה לא נעשה. ואף גם זאת: בית הדין לא שלל את מהימנות עדותה של ד'. אדרבא, בבואו לקבוע שהקרבה שהרשה לעצמו הנילון במגעיו עם תלמידותיו פורשה כנושאת אופי מיני, הסתמך בית הדין, בין היתר, על דברי ד' שטענה שפנייה שתכליתה מגע מיני אינה חייבת להיות מפורשת, והיא עלולה להשתמע ממבטיו של אדם, משפת-גופו ומהתנהגותו.

ואכן, באת-כוח האוניברסיטה ביקשה להצביע על מה שהיא ראתה כהטרדה מינית מצד הנילון. אך נראה לנו שמתן מחמאות, גם כשאנו מצרפים לכך את תחושתה של ד' שהנילון

נעץ מבטים בחלקי גופה בעת פגישתם, הם תשתית עובדתית רזה מדי מכדי לבסס עליה הרשעה על הטרדה מינית.

בסופו של דבר, אנו מתקשים לקבוע שאשמתו של הנילון הוכחה בפרשיה זו מעבר לכל ספק סביר. חשד יש כאן, וגם טעות בשיקול הדעת ובהתנהלות המקצועית, דהיינו הפסקת הנחייה לכאורה ללא צידוק, אך אין הוכחה מוצקת למניע פסול על רקע מיני. לפיכך נראה לנו שיש לזכות הנילון מחמת הספק בפרשיה זו.

בשולי הדברים נעיר שמן הראוי לשקול התקנת כללים ברורים לגבי הנוהל הכרוך בהפסקת הנחיה של מרצה, גם כדי למנוע פגיעה קשה בתלמיד.

העולה מן האמור שאנו דוחים את שני הערעורים על הכרעת הדין ומאשרים את קביעות בית הדין אשר הרשיע את הנילון בעבירות משמעת על פי סעיפים 2ב, 2ד ו-2ז לתקנון בשלוש הפרשיות שנזכרו לעיל.

יצוין כי הנילון לא הואשם בקובלנה בביצועה של עבירה של הטרדה מינית ביחס לפרשיות אלו, אשר בחלקן התרחשו לפני שנחקק החוק נגד הטרדות מיניות בשנת 1998, ובחלקן לפני שהטרדה מינית נכללה בתקנון כעבירת משמעת בסעיף 2י בשנת 1999. אין בכך כדי לגרוע מחומרתן של העבירות לפי סעיפי התקנון שהיו בתוקף בעת ביצוע העבירות, ובכלל זה העבירה של התנהגות שאינה הולמת עובד אקדמי. בעניין חומרת העבירות, לא ראינו צורך להרחיב את היריעה יתר על המידה הואיל ובית הדין טרח לנתח את העדויות לפרטים והיטיב להסביר את הפגיעה הקשה הנגרמת לתלמידות, לטוהר העבודה המקצועית, לשמה הטוב של האוניברסיטה ולחיים האקדמיים כתוצאה ממעשים מעין אלה שהנילון נמצא אשם בהם.

גזר הדין

שני הצדדים ערערו על גזר הדין לפיו החליט בית הדין לפסול את הנילון משירות באוניברסיטה העברית לתקופה של שנתיים החל משנת הלימודים תשע"ב. עונש זה הוטל על הנילון לפי סעיף 4ג של התקנון. בית הדין הביא בחשבון לקולא שהעבירות בהן הורשע הנילון התרחשו בין השנים 2003-1996, דהיינו לפני שנים רבות, וכן את סבלו של הנילון שנגרם מהאשמות שלא היה להן כל בסיס, ומסירותו הרבה לסטודנטים שבהדרכתו.

לאחר ששקלנו בכובד ראש את טענות הצדדים, נראה לנו כי גזר הדין אשר ניתן על ידי בית הדין איננו הראוי בנסיבות, וכי יש לגזור על הנילון עונש פיטורין מהאוניברסיטה על פי סעיף 4יב לתקנון בתשלום פיצויי פיטורין (אם יש לו זכות כזו).

כפי שקבע בית המשפט העליון, השיקול העיקרי בדין המשמעתי הוא טובת השירות הציבורי במובן הרחב, לרבות הערכים עליהם השירות בנוי (עש"מ 6713/96 פרשת בן-אשר, ראו להלן). במיוחד יש לציין כי השיקולים לקולא אינם מכריעים את הכף לעומת המסר העלול להתקבל כתוצאה מפסיקה שאיננה ממצה את הדין עם מי שהורשע במעשים חמורים.

המסר העלול להתקבל הוא שהאוניברסיטה נוהגת בסלחנות כלפי אנשי-סגל שסרחו ומוכנה להעלים עין מפגיעות חמורות בסטודנטיות. לפנינו דפוס-פעולה שיטתי שבו הנילון ניצל לרעה, או ניסה לנצל לרעה, את תלמידותיו. בהיותו איש-סגל כריזמטי רב-כוח ורב-השפעה חיזק בלבן את תלותן בו והעניק להן תחושה שכל עתידן האקדמי בידו, במיוחד כמי שהן תלויות בו להמלצות ללימודים במוסדות בחו"ל, בתור מי שהכיר את עבודתן מקרוב. בהשתמשו בתלות זו, הוא הציע להן הצעות מגוונות לחלוק עמו חדר במלון בכנסים בינלאומיים בחו"ל. עם חלק מהן אף קשר בפועל קשרים אינטימיים. פריצת הגבולות בין המקצועי והאינטימי הביאה לטשטוש חמור בין שני התחומים, פגעה בתלמידות ובכבודן, פגמה באמינות ההערכה המדעית, והסבה נזק לשמה הטוב של האוניברסיטה העברית.

לדעתנו אדם כזה- תהא אשר תהא פעילותו רבת השנים כחוקר, כמדען בתחומו וכמורה-איננו ראוי להמשיך ולשמש איש-סגל באוניברסיטה העברית ואיננו ראוי עוד לשמש מנחה ומדריך לסטודנטים בעבודתם ובמחקרם. לא ייתכן שבחלוף שנתיים ישוב מי שעשה מעשים כה חמורים למשרתו הקודמת, ועולם כמנהגו ינהג. כל איש סגל וכל תלמיד או תלמידה צריכים לדעת שהאוניברסיטה העברית לא תסבול תופעות אלה, או דומות להן, ותשפוט אותן בחומרה.

אין אנו מקבלים את טענת בא-כוח הנילון שבפרשה דומה, קודמת, של מרצה אחר מהחוג לסוציולוגיה, הלא הוא ד"ר גדעון ארן, נהגה האוניברסיטה העברית לקולא, ולפנינו אכיפה מפלה. דיינו אם נאמר שלא הרי העובדות בפרשה היא כהרי העובדות בעניין שלפנינו.

לגבי עצם השימוש במושג הטרדה מינית במקרה שלפנינו, מן הראוי להפנות לפסק-דינו של בית המשפט העליון בעש"מ 1928/00 מדינת ישראל נ' עמוס ברוכין נד(3) פד"י 694. באותה פרשה הועמד עובד-מדינה לדין על התנהגות בלתי הולמת בגין עבירות שנעברו

לפני שנחקק החוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח-1998. בית המשפט העליון גרס שבכל זאת מן הראוי להתייחס לעבירות אלו על פי מהותן, כלומר כעבירות של הטרדה מינית. וכב' השופט יצחק זמיר מסכם את השיקולים להחמרה בהטרדה מינית באומרו כי:

"...במקרים חמורים של הטרדה מינית, מן הראוי לנקוט אמצעים חמורים, כלומר פיטורים משירות המדינה, ואם נסיבות המקרה מצדיקות זאת, אולי גם אמצעים נוספים הנלווים לפיטורים..."

(בעמ' 711 מול האות ה').

בשאלת מידת החמרה של ההטרדה, קובע השופט כי היא פועל יוצא של נסיבות שונות: צורת ההטרדה ועוצמת הפגיעה בקרבן, משך ההטרדה אם היא חד-פעמית או נמשכת לאורך זמן; המספר של קרבנות ההטרדה, אם אחד או יותר; מעמד המטריד כלפי הקרבן ונסיבות נוספות ומיוחדות בכל מקרה. באותו עניין קבע בית המשפט העליון שהצירוף של מספר מקרים עושה את ההטרדה גסה ומשפילה במיוחד.

במקרה שלפנינו, הרחיב בית הדין את הדיבור על היותו של הנילון איש מרכזי, סמכותי ודומיננטי, מודע למעמדו ולכוחו הרב, בו השתמש גם לתמיכה ועידוד בתלמידיו אך גם לניצול מיני כלפי התלמידות. לא באירוע חד-פעמי מדובר ולא במקרה בודד אנו עוסקים כי אם כאמור בדפוס שיטתי כלפי מספר תלמידות. כפי שציין בית המשפט העליון במקרה אחר:

"...הטרדה מינית על ידי בעל סמכות, במובן הרחב, כלפי מי שנתון לסמכותו, היא סוג חמור במיוחד של הטרדה מינית" (עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' זוהר בן-אשר נב(1) פד"י 650, בעמ' 687).

בעניין בן-אשר זן בית המשפט העליון בהטרדה מינית של סטודנטית על ידי מרצה במכללה, ובית המשפט הדגיש כי התפקיד של מורה כלפי תלמידיו מחייב סטנדרט התנהגות גבוה בשל סמכותו, מעמדו ונאמנותו כלפי תלמידיו. לכן, קבע בית המשפט:

"...על המורה להקפיד מאד שלא ינצל את מעמדו כדי להפיק מהתלמיד, ויהא זה אף תלמיד בוגר, טובת-הנאה, מינית או אחרת...בהתחשב במהות התפקיד של מורה, נודעת חומרה מיוחדת לעבירה של הטרדה מינית על ידי מורה" (בעמ' 678 ו'ז').

על הפגיעה הנפשית בסטודנטיות בכבודן ובמעמדן, אין צורך להכביר מילים. נזכיר רק כי בעקבות פרשיות אלו הוטל ספק באמינות ההישגים המקצועיים שלהן וניתן דופי בהערכות האקדמיות להן זכו, כביכול הכול הושג עקב הקשרים שלהן עם הנילון.

על אף קביעתנו שמעשיו של הנילון חמורים דיים כדי למנוע ממנו להמשיך ולשמש איש סגל באוניברסיטה העברית, לא מצאנו לנכון להעמיק את הפגיעה הכלכלית שגרמה לו ההעמדה לדין.

גילו של הנילון למעלה מחמישים ושבע שנים, ובעוד שנתיים וחצי, בהגיעו לגיל ששים, יוכל לקבל גמלת-פרישה. אנו מניחים שהצטברו לזכותו דמי-שבתון, ונראה לנו שאין מקום לשלול אותם. בית הדין שפסל את הנילון משירות באוניברסיטה לתקופה של שנתיים הורה שלא תשולם לו משכורת ובכלל זה תיאסר יציאתו לשבתון וייאסר שימוש בכספי שבתון שצבר.

המסקנה שהגענו אליה לפיה יש להטיל על הנילון עונש של פיטורין יוצרת קושי לגבי זכויות השבתון הואיל וכרגיל מורה בגמלאות אינו זכאי לצאת לשבתון. עניין זה לא התברר בפני בית הדין או בפנינו עד תומו. יציאה לשבתון נתונה לשיקול דעת רשויות האוניברסיטה. אך מבחינתנו ניתן לדחות את מועד הפיטורין אם יש צורך בכך, ואם האוניברסיטה תאשר את הדבר, כדי לאפשר לנילון לצאת לשבתון מחוץ לישראל לפני ניתוק סופי של יחסי עובד ומעביד בינו לבין האוניברסיטה.

כיון שהגענו למסקנה אליה הגענו אנו פטורים מלהיכנס לקשיים פרשניים שהתעוררו לגבי סמכויות הענישה לפי סעיף 4 של התקנון. סעיף י' מגביל הפסקת שרות לתקופה של שנה. לעומת זאת, פסילה משירות באוניברסיטה לפי סעיף י"ג יכול שתהיה לתקופה שתיקבע. משמעותו של עונש פסילה לעומת פיטורין היא שהפסילה מונעת קבלה מחדש של המפוטר למוסד בתקופת הפסילה. ואכן, בסעיף 34(10) של חוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963, נקשרה פסילה לפיטורין. אך תנאי זה לא נקבע בתקנון שלפנינו. לכן, לא ברור ההבדל בין הפסקת שירות המוגבלת לשנה לבין פסילה היכולה להיות למשך שנתיים, ושמה עונש פסילה לפי התקנון כולל בחובו פיטורין. מן הראוי שהנהלת האוניברסיטה תיתן דעתה על עניין זה.

שאלה אחרת בה התלבטנו הייתה עיגון סמכותנו לפי התקנון לפסול לצמיתות את הנילון מתפקידי הנחייה או הדרכה באוניברסיטה, עונש אשר לדעתנו ראוי להטיל על הנילון. סעיף 4ג של התקנון מאשר מתן עונש כזה ואין הוא מגביל אותו למי שהוא עדיין עובד

המוסד. מצד שני, סעיף 4יג המאשר פסילה טוטאלית משירות כולל בתוכו גם פסילה חלקית, כי השלם כולל גם את החלק. יהיה הדבר אשר יהיה, לא ראינו לנכון להטיל על הנילון פסילה לצמיתות, ואין הכרח לנקוט צעד זה רק כדי להשיג את המטרה המצומצמת יותר של פסילת הנילון מתפקידי הנחייה והדרכה כאמור.

על יסוד כל האמור אנו מקבלים את ערעור האוניברסיטה על גזר הדין, ומחליטים להטיל על הנילון עונש של פיטורין מן האוניברסיטה ללא פגיעה בזכותו של הנילון לפיצויי פיטורין (אם יש לו זכות כזאת), לגמלת-פרישה (בהגיעו לגיל ששים), ולזכויות-שבתון לפי שיקול דעת האוניברסיטה. מועד הפיטורין יחל משנת הלימודים תשע"ב, אלא אם כן תחליט האוניברסיטה לאשר יציאתו של הנילון לשבתון מחוץ לישראל, ובמקרה זה יחל מועד הפיטורין, אם יהיה צורך בכך לשם מימוש זכויות השבתון, עם סיום תקופת השבתון. כמו כן אנו קובעים כי הנילון יהיה פסול לצמיתות להנחות או להדריך סטודנטים באוניברסיטה העברית אף אם יתברר שכגמלאי היה רשאי למלא תפקידים אלה.

פסק-דין זה יהיה פומבי אך בעילום שמות הנשים נשוא הפרשיות בתיק זה.

ניתן היום, כ"ט בתמוז תשע"א, 31 ליולי 2011

עו"ד מרים ארזי-גיא
חברת בית הדין

פרופ' אורנה קופרמן
חברת בית הדין

פרופ' פנחס שיפמן
יו"ר בית הדין